

Preservació familiar i parentalitat positiva: dos enfocaments en convergència

Family preservation and positive parenting: two convergent approaches

María José Rodrigo López¹

Resum

L'objectiu de l'article és reflexionar sobre l'enfocament de la preservació familiar per a situacions de risc psicosocial des de la perspectiva de la parentalitat positiva, una recomanació del Consell d'Europa sobre polítiques de suport a la família. Tots dos enfocaments estan promovent una visió més preventiva del treball amb famílies basada en la promoció de capacitats parentals.

Paraules clau: Preservació familiar, risc psicosocial, parentalitat positiva, suport parental.

Per citar l'article: RODRIGO LÓPEZ, María José. Preservació familiar i parentalitat positiva: dos enfocaments en convergència. *Revista de Treball Social*. Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya, abril 2015, n. 204, pàgines 36-47. ISSN 0212-7210.

Abstract

The main objective of this paper is to reflect on the family preservation approach to psychosocial risk situations from the perspective of the Council of Europe's Recommendation on family policies to support Positive Parenting. Both approaches are promoting a more preventive view to the work with families based on the promotion of parenting capacities.

Key words: Family preservation; Psychosocial risk; Positive parenting; Parenting support.

¹ Catedràtica de psicologia evolutiva i de l'educació. Facultat de Psicologia, Universitat de la Laguna. mjrodri@ull.es.

L'objectiu de l'article és reflexionar sobre l'enfocament de la preservació familiar per a situacions de risc psicosocial des de la perspectiva de la parentalitat positiva, una recomanació del Consell d'Europa que destaca la importància de la família com a factor de protecció per al nen i la necessitat que totes les famílies comptin amb suports parentals perquè puguin dur a terme adequadament la seva tasca. Tots dos enfocaments estan convergint en promoure una visió més preventiva del treball amb famílies basada en la promoció de les seves capacitats. Vegem-les cadascuna per separat per després analitzar-ne la convergència.

1. L'enfocament de la preservació familiar

La preservació familiar comprèn totes aquelles accions que cal dur a terme per mantenir el menor a la llar quan els responsables de la seva cura, atenció i educació per diverses circumstàncies abandonen les seves funcions parentals o en fan un ús inadequat, compromentent o perjudicant el desenvolupament personal i social del menor, però sense arribar a la gravetat que justifiqui una mesura de separació del menor de la família (Rodrigo, Máiquez, Martín i Byrne, 2008).

L'enfocament de la preservació familiar proporciona una òptica més àmplia des de la qual repensar la protecció de menors. Segons aquesta, l'objectiu a assolir per als menors s'ha d'ampliar des de la protecció (lliurar-lo del maltractament) cap al benestar (promoure el bon tracte). No és que el primer objectiu hagi d'abandonar-se, ja que, gràcies a aquest èmfasi en

la protecció del menor, s'han millorat els processos de detecció i notificació de situacions de maltractament, els processos d'indagació i investigació de casos per determinar de manera més eficient si hi ha o no un cas de maltractament, la presa de decisions subseqüent per organitzar la sortida de la llar si es demostra que la seguretat del nen no està garantida i/o el tractament familiar pertinent. El que assenyalem més aviat és que és un objectiu insuficient, ja que aconseguir que els menors no pateixin maltractament no vol dir que pateixin un bon tracte. Per a això cal cobrir, a més de les necessitats primàries, biològiques o de supervivència (alimentació, salut, protecció davant riscos, tracte adequat, ambient físic apropiat, entre d'altres), les necessitats secundàries de salvaguarda de llaços afectius positius, de desenvolupament de les funcions cognitives, lingüístiques i socials en un entorn d'estimulació adient i de promoció de l'ajust del menor als contextos socials propers. Malauradament, no sempre aquestes necessitats queden cobertes quan se separa el menor de les famílies o s'aconsegueix evitar l'aparició de noves fonts de risc per a la seva protecció com és el maltractament institucional (lentitud en la presa de decisions, canvi continu de cuidadors, llarga permanència en centres, etc.).

Seguint amb aquest argument, el benestar dels menors no s'ha de considerar aliè i fins i tot incompatible amb el benestar de la seva família. Les trajectòries vitals dels pares i les dels seus fills i filles estan lligades, de manera que fins i tot en els casos de sortida del menor de la llar, els avatars de la família d'origen segueixen influïent en la vida dels fills i filles (so-

bretot en els casos d'acolliment familiar i residencial), per no esmentar que molts tornen, al final del procés, a reintegrar-se al nucli familiar després l'emancipació. Per això, tot el que fem per promoure el benestar d'aquesta família redundarà en benefici del benestar del menor. Promoure el benestar del menor i de la família no consisteix només a eliminar el maltractament o les pautes disfuncionals de la relació familiar, sinó a promoure les competències de la família i sobretot les dels pares perquè puguin oferir al menor un ambient educatiu més apropiat. Això suposa canviar l'òptica de la família com a factor desencadenant del maltractament per promoure el paper de la família com a factor de protecció del menor.

No se'ns amaga que això no és una empresa fàcil. Els serveis de preservació familiar estan a mig camí entre una mentalitat punitiva cap a la família típica d'un enfocament jurídic de la protecció del menor i una mentalitat capacitadora de la família típica dels programes psicoeducatius de suport als pares. Per això és inevitable mantenir una certa tensió dialèctica entre ambdues mentalitats, i això significa que, sense perdre de vista el nivell de perillositat que tingui la situació per al menor, cal centrar-se també en la família per promoure'n les competències. És important evitar els dos extrems: d'una banda perllongar l'experiència del nen en un lloc inadequat, incórrer en situacions de perill i retardar la seva adaptació a un ambient nou més protector i positiu. De l'altra, separar-lo prematurament de la llar perquè entri en dispositius de protecció imperfectes, on s'eternitzi als llimbs de l'Administració, on pateixi el desarrelament dels seus llaços

familiars i no trobi una solució alternativa satisfactòria i estable.

Per orientar les actuacions sota l'enfocament de la preservació familiar, aquestes s'han d'emmarcar en un enfocament d'intervenció que les inspire. La nostra proposta és que s'adopti un enfocament evolutiu-educatiu i comunitari (Rodrigo *et al.*, 2008). L'eix d'aquest enfocament és el treball en *prevenció i promoció*, que és el que sol quedar obviat en els plantejaments tradicionals de treball amb famílies, centrats a corregir les deficiències i eliminar els factors de risc. Treballar en prevenció implica posar en marxa mesures orientades a minimitzar la influència dels factors de risc i potenciar la influència dels factors de protecció de l'entorn de les famílies, permetent la realització d'una gran varietat d'accions que poden desenvolupar-se en un o diversos nivells d'intervenció primària (universal, selectiva o indicada), secundària i terciària. El treball en promoció correspon a aquelles accions que pretenen incrementar les competències i resiliència de les persones i les famílies perquè puguin satisfer les seves necessitats, resoldre les seves situacions problemàtiques i mobilitzar els recursos personals i socials necessaris per millorar l'autonomia i el control de la pròpia vida.

Al quadre 1 presentem algunes característiques que defineixen l'enfocament de la prevenció i promoció davant els enfocaments tradicionals centrats en el dèficit i el risc.

Quadre 1. Característiques diferencials entre l'enfocament basat en el dèficit i el risc i l'enfocament basat en la prevenció i promoció

Enfocament basat en el dèficit i el risc	Enfocament basat en la prevenció i promoció
Reactiu i finalista Identifica deficiències i riscos És prescriptiu amb les famílies Proporciona recursos només per als grups de risc Focus centrat en individus Canvi centrat en comportaments	Proactiu i del procés Identifica fortaleses i protecció És col·laboratiu amb les famílies Proporciona recursos normalitzadors Focus contextual i comunitari Canvi centrat en relacions i interaccions

Serveis reactius són aquells que es posen en marxa a demanda dels usuaris, mentre que els serveis proactius són aquells que acudeixen a l'entorn social per avançar-se a les necessitats de demanda de les poblacions que pot potencialment atendre, promovent accions protectores i de prevenció dels problemes. Quan el servei és reactiu s'intervé sobretot amb els casos de famílies en crisi, en alt risc i cronificades, de manera que és una intervenció "finalista". No obstant això, quan el servei és proactiu es treballa amb una gran varietat de casos i nivells de risc, es treballa amb famílies "en procés de", és a dir que estan vivint en aquells moments situacions que es preveu que comportin riscos (per exemple, l'entrada a l'escola infantil, situacions de divorci, nens amb discapacitats o en la transició a l'adolescència) abans que s'hagin produït problemes importants.

Així mateix, l'enfocament basat en el dèficit prova sobretot d'identificar els problemes i deficiències de les famílies i els seus factors de risc, mentre que l'enfoca-

ment basat en la prevenció i promoció prova d'identificar, a més del risc psicosocial, les fortaleses i capacitats i els factors protectors en l'ambient. En el primer enfocament, quan s'identifiquen els problemes i deficiències, els professionals "prescriuen" el que les famílies han de fer. En el segon enfocament el procés de recerca de capacitats i elements protectors es fa en col·laboració amb les famílies, perquè s'integri el seu punt de vista en el diagnòstic de la situació i en la planificació de les solucions i l'elecció dels recursos.

En el primer enfocament s'assumeix que els recursos per millorar les situacions familiars han de ser específics per a les famílies amb problemes, i per tant es corre el risc d'estigmatitzar-les. Per contra, en l'enfocament basat en prevenció i promoció es plantegen recursos normalitzadors per a totes les famílies, i es fan esforços addicionals de manera que les famílies en risc puguin beneficiar-se'n amb la resta de les famílies. Així mateix, s'arbitren suports complementaris per a aquelles famílies que més ho necessiten, però

sempre seqüenciant els suports i evitant saturar les capacitats de les famílies per rebre'ls, sobretot si són suports formals.

El model de desenvolupament que guia el procés de canvi també difereix en els dos enfocaments. En el primer cas, el desenvolupament s'entén com a fruit de l'acumulació lineal de factors de risc que operen a nivell de l'individu i que cal eliminar. En el segon cas, el desenvolupament s'entén com un procés complex que està influït pels contextos que envolten l'individu (família, escola, iguals, barri, oci) al llarg de la seva trajectòria vital i modelat per les relacions canviant que va establint amb aquests contextos. Per això, en el primer cas es tracta d'eliminar els comportaments desviats de l'individu, mentre que en el segon es tracta de canviar les seves relacions i interaccions amb aquests contextos, intervenint-hi també perquè permetin millorar les seves oportunitats d'aprenentatge i promoure'n les competències. La visió que les persones interactuen en diversos contextos de vida o contextos de desenvolupament ens permet obrir el focus sobre els possibles factors que influeixen en el comportament parental. Així, els pares i les mares interactuen en contextos diversos, per descomptat la família pròpia, però també en el món del treball, de les relacions d'amistat, del veïnat, del món de l'oci, dels TIC i del consum, etc. En tots aquests contextos les persones troben més o menys oportunitats per aprendre les competències i practicar-les, i per trobar el reconeixement de l'entorn als seus aprenentatges. De manera que: *oportunitat, pràctica i reconeixement* són els tres ingredients bàsics que s'han de donar en la nostra relació amb els contextos de vida perquè anem apre-

nent les competències parentals necessàries.

En suma, en el primer enfocament la família és vista de manera negativa com el principal factor causal del que li passa al nen, mentre que en el segon enfocament es té una visió més positiva de les figures parentals, ja que, qualsevol que sigui el seu nivell de capacitats, és qüestió de partir d'una anàlisi d'aquestes i identificar les seves necessitats de suport perquè puguin millorar l'exercici de la parentalitat.

2. L'enfocament europeu de la parentalitat positiva

El Consell d'Europa, conscient de la importància de la família i del bon exercici de les responsabilitats parentals, ha promogut la Recomanació Rec (2006), sobre Polítiques de Suport a l'Exercici Positiu de la Parentalitat. Aquest enfocament està tenint una gran repercussió en el nostre entorn a causa de l'esforç col·laboratiu entre el Ministeri de Sanitat, Assumptes Socials i Igualtat i la Federació Espanyola de Municipis i Províncies, que n'ha promogut la difusió (Rodrigo, Máiquez i Martín, 2010a; Rodrigo, Máiquez i Martín, 2010b; Rodrigo, Máiquez i Martín, 2011). La parentalitat positiva es refereix "al comportament dels pares fonamentat en l'interès superior de l'infant, que té cura, desenvolupa les seves capacitats, no és violent i ofereix reconeixement i orientació que inclouen l'establiment de límits que permeten el ple desenvolupament de l'infant". Segons aquesta, l'objectiu de la tasca de ser pares és promoure relacions positives entre pares i fills, fundades en l'exercici de la responsabilitat parental, per garantir

els drets del menor en el si de la família i optimitzar el desenvolupament potencial del menor i el seu benestar (quadre 2). La gran diversitat de models familiars existents a la societat actual i les diferències culturals i de gènere incrementen la variabilitat en la tasca de ser pares i mares. No obstant això, les necessitats dels nens que

han de cobrir per assolir cotes de desenvolupament idoni són bàsicament les mateixes. Així mateix, l'enfocament de la parentalitat positiva reconeix la importància de cobrir les necessitats de les figures parentals perquè puguin exercir adequadament la seva tasca.

Quadre 2. Satisfacció de necessitats des de la parentalitat positiva

Necessitats dels nens, nenes i adolescents	Necessitats de les figures parentals
<p>Vincles afectius sans, protectors i estables.</p> <p>Entorn estructurat en rutines i hàbits, estimulació i oportunitats d'aprenentatge.</p> <p>Reconeixement d'assoliments i capacitats</p> <p>Lliure de violència física, verbal i emocional en el seu entorn.</p>	<p>Informació, orientació i reflexió sobre el model educatiu familiar.</p> <p>Temps per a ells i per a la família.</p> <p>Confiança en les pròpies capacitats parentals i satisfacció amb la tasca.</p> <p>Suport informal i formal per superar dificultats i reduir l'estrès parental i familiar.</p>

La recomanació reforça una nova visió del procés de socialització en la societat actual segons la qual tant pares i mares com a fills i filles són protagonistes en el procés d'adquisició i construcció de normes i valors mitjançant l'adaptació mútua, l'acomodació i la negociació, dutes a terme durant les seves interaccions diàries (Kuczynski i Parkin, 2007). En aquest nou model es dona la màxima importància a la contribució progressiva que dels fills i les filles en el procés de socialització, així com a la dialèctica de construcció i col·laboració mútua que es va creant entre uns i altres. La qüestió clau no és si les figures parentals han d'exercir l'autoritat perquè els fills els

obeeixin, sinó com exercir-la de manera responsable perquè es preservin els drets dels fills i filles, es fomentin les seves ca-

■ **La qüestió clau no és si les figures parentals han d'exercir l'autoritat perquè els fills els obeeixin, sinó com exercir-la de manera responsable perquè es preservin els drets dels fills i filles, es fomentin les seves capacitats crítiques i de participació en el procés de socialització, i es promogui progressivament la seva autonomia i implicació productiva en la vida comunitària.**

pacitats crítiques i de participació en el procés de socialització, i es promogui progressivament la seva autonomia i implicació productiva en la vida comunitària.

La Recomanació es proposa aconseguir que els estats membres del Consell d'Europa siguin conscients de la necessitat de proporcionar als pares els mecanismes de suport suficients per complir les seves importants responsabilitats en la criança i educació dels fills. Concretament, els estats membres estan cridats a donar suport als pares en les seves tasques educatives a través de: a) les polítiques familiars adequades que proporcionin les mesures legislatives, administratives i financeres per crear les millors condicions possibles per a l'educació positiva; b) la prestació de serveis de suport per a pares i mares com ara serveis d'assessorament locals, línies telefòniques d'ajuda i programes educatius per a pares; i c) proporcionar serveis especialitzats per als pares en situació de risc psicosocial per prevenir la sortida dels menors de la llar familiar motivat per situacions de maltractament. Crear les condicions adequades significa també prendre mesures per eliminar els obstacles a la parentalitat positiva, com són les polítiques per promoure una millor conciliació de la vida familiar i laboral, fomentar serveis i entorns laborals favorables per a la família, o sensibilitzar les comunitats perquè creïn xarxes de suport per a les famílies.

3. Les ecologies parentals i les seves necessitats de suport

La tasca de ser pares i mares no s'exerceix en un buit, ni depèn exclusivament de les característiques de les figures pa-

■ **La parentalitat s'exerceix dins d'un espai ecològic la qualitat del qual depèn de tres tipus de factors: el context psicosocial on viu la família, les necessitats evolutivoeducatives dels menors i les capacitats dels pares i mares per exercir la seva tasca.**

rentals. La parentalitat s'exerceix dins d'un espai ecològic la qualitat del qual depèn de tres tipus de factors: el context psicosocial on viu la família, les necessitats evolutivoeducatives dels menors i les capacitats dels pares i mares per exercir la seva tasca. De manera que, per entendre i valorar com s'està duent a terme aquesta tasca, cal tenir en compte aquests tres aspectes que contemplem tant les condicions de l'exterior com de l'interior de la família (Rodrigo *et al.*, 2010b; Rodrigo *et al.*, 2015).

Pel que fa al context psicosocial, són aquelles condicions de l'entorn familiar que poden resultar tòxiques o de risc per a les famílies o que, per contra, poden resultar benèfiques o protectores per al seu bon funcionament (Garbarino i Gantzel, 2000). Els factors de risc són aquelles condicions biològiques, psicològiques o socials que augmenten la probabilitat que aparegui una determinada conducta, situació o problema que comprometen en menor o major mesura l'ajust personal i social de les persones. Els factors de protecció són aquelles influències que modifiquen la resposta d'una persona davant algun risc en una direcció més positiva que la que es podria esperar.

A més de les condicions del context psicosocial de la família, les necessitats evolutiu-educatives dels menors també influeixen en l'exercici de la parentalitat positiva. Hi ha condicions de divers tipus que fan que els menors hagin de ser objecte d'atenció o cures específiques. Determinats períodes d'edat (0-3 anys, adolescència), les condicions en néixer o les complicacions perinatals, el retard en el desenvolupament, els trastorns de conducta, la presència de malalties cròniques, els problemes de salut mental, o la hiperactivitat, entre altres, són condicions que poden incrementar la vulnerabilitat dels menors i les necessitats de tota mena que cal cobrir per al seu adequat desenvolupament. Tot això pot requerir dels seus progenitors, ajustos i compensacions de tipus i intensitat diversos que compliquen l'exercici de les responsabilitats parentals.

Per la seva banda, les capacitats parentals també modelen poderosament l'exercici de la parentalitat positiva (Barudy i Dantagnan, 2005; Martin, Cabrera, Lleó i Rodrigo, 2013; Walsh, 2003). Pares i mares amb escasses capacitats d'observació i reflexió, rígids a l'hora d'aplicar una pauta educativa, amb expectatives nul·les o negatives sobre el futur dels menors, centrats en les seves pròpies necessitats però no en les dels fills/es, poc implicats i satisfets amb la tasca de ser pares, en desacord amb la parella en temes educatius, amb baixa autoestima i habilitats socials, escassa capacitat per resoldre conflictes i per buscar suports, entre altres característiques, poden tenir més dificultats a l'hora d'assumir les responsabilitats parentals.

L'exercici de la parentalitat positiva requereix aliats i suports socials per dur-la a

terme, tenint presents les diverses ecologies en què es porta a terme. Les necessitats de suport, tant d'institucions com de persones, seran diferents en funció dels tres factors esmentats que envolten a la parentalitat: context psicosocial, necessitats dels fills/es i les pròpies capacitats parentals. Així, quan augmenta el risc psicosocial en el context familiar, els menors són més vulnerables i els pares i les mares compten amb menys capacitats, també la necessitat de suports es fa gran per poder compensar els efectes negatius d'aquests factors. En particular, els pares en situació de risc psicosocial a causa de mancances afectives, dificultat per establir relacions d'intimitat amb la parella, manca d'habilitats socials, abandonament prematur de l'escolaritat, etc., afronten la tasca de ser pares, sovint, molt aviat i amb recursos personals i socials escassos. Requereixen, per tant, molt especialment aquests suports. Però no són els únics, ja que totes les famílies poden, en algun moment, experimentar situacions estressants i comptar amb suport insuficient davant els múltiples reptes que han d'afrontar com a resultat de transicions o crisis vitals, esdeveniments vitals negatius, pressions econòmiques, canvis en les condicions socials, emergència de nous problemes socials, deteriorament dels barris i dels llaços amb la comunitat, escoles inadequades, dificultats per afrontar el rol parental en solitari, etc.

Els programes grupals d'educació dels pares estan sent un bon recurs de suport que està d'acord tant amb la filosofia de la preservació familiar com amb l'enfocament de la parentalitat positiva (Rodrigo *et al.*, 2010b). Són un mitjà ideal per pro-

moure competències parentals en un mitjà interactiu i respectuós amb els punts de vista dels pares. Entendre les motivacions per les quals fan les coses, per les quals es comporten de la manera en què ho fan, el que valoren en els nens, el que els fa feliç, el que els preocupa, amb el que somien i al que aspiren és la manera més segura de poder-los ajudar a confeccionar el vestit a mida que busquen per a l'exercici de la parentalitat. Això no canvia perquè siguin famílies en risc, la nostra intervenció no pot furtar-los aquest protagonisme perquè si ho fem no estaran en condicions d'aprendre les competències que volem ensenyar-los. I és que les competències no s'expliquen, no s'obliguen, no es recomanen, no es convencen, sinó que es practi-

■ **I és que les competències no s'expliquen, no s'obliguen, no es recomanen, no es convencen, sinó que es practiquen, es reconeixen i s'hi reflexiona.**

quen, es reconeixen i s'hi reflexiona. Per això, d'acord amb la metodologia experiencial, als pares i les mares cal presentar-los en els programes moments i episodis de la vida quotidiana prou enriquits perquè s'hi vegin reflectits i puguin practicar i reflexionar sobre els comportaments, emocions i pensaments que s'integren en aquests episodis i mitjançant la seva verbalització poder operar-hi (Rodrigo *et al.*, 2008). Després els pares i mares es van compromentent a fer petites accions de canvi en la seva vida quotidiana i tornen al grup a explicar les seves impressions i a rebre el suport i suggeriments del

grup. Nosaltres som allà acompanyant el procés, sent testimonis i narradors dels seus avenços i obrint el món de possibilitats i alternatives.

Exemples d'aquests programes d'educació parental, desenvolupats en el nostre equip i en col·laboració amb altres equips, són els següents: "Créixer feliços en família" (Rodrigo *et al.*, 2008), per a pares i mares amb infants de 0 a 5 anys (s'implementa a Junta de Castella i Lleó, Ajuntament de Lleida, Consell de Mallorca i corporacions locals de Canàries); "Aprendre junts, créixer en família" (Amorós *et al.*, 2011), per a pares i mares i fills i filles de 6 a 11 anys d'edat (Xarxa d'entitats de l'Obra Social de la Caixa i centres escolars de Canàries); "Viure l'adolescència en família" (Rodrigo *et al.*, 2010) per a pares i mares amb fills de 12 a 17 anys (Junta de Comunitats de Castella-la Manxa, Ajuntament de Lleida, Centres escolars i serveis socials de Canàries). Per últim, hem desenvolupat una pàgina web per a pares que promou els principis de la parentalitat positiva (Torres *et al.*, 2015), mitjançant un programa en línia d'educació dels pares que recomanem per aquells pares i mares que ja es mouen fàcilment per internet per buscar informació i orientacions educatives: <http://educarenpositivo.es>.

4. La conjunció de la preservació familiar i la parentalitat positiva

Fins fa molt poc la conjunció del binomi "parentalitat positiva" i "preservació familiar" no s'havia produït. No obstant això, els professionals dels serveis de protecció són molt conscients que cal introduir l'enfocament de prevenció i promoció en

el sistema de protecció del menor. En el que segueix desgranarem algunes reflexions al voltant dels canvis de pressupòsits que suposa aquesta aportació.

En primer lloc, ha suposat una ampliació del focus d'interès en el menor que ja no només se circumscriu a la protecció i promoció dels seus drets, sinó que també inclou assegurar-se la promoció de les seves capacitats proporcionant plenes oportunitats per al seu desenvolupament tant present com futur. De manera que la proposta de la parentalitat positiva no resta atenció a la protecció del menor sinó que suma encara més requeriments perquè aquesta es produeixi amb major amplitud i garantia.

A més, en aquest enfocament es reconeix expressament que l'interès del menor es garanteix amb més fermesa quan promovem el benestar familiar. La promoció del benestar familiar està molt lligada a l'exercici de la parentalitat positiva, de manera que tot el que fem en favor d'aquesta última redunda en benefici del menor. Així mateix, es planteja que per aconseguir el benestar familiar és molt important aconseguir espais comunitaris

■ **Així mateix, es planteja que per aconseguir el benestar familiar és molt important aconseguir espais comunitaris on la família “respiri” factors de protecció, es “nodreixi” de recursos i suports normalitzats i “gaudeixi” d’un entorn on la protecció de la infància i l’adolescència sigui un valor**

on la família “respiri” factors de protecció, es “nodreixi” de recursos i suports normalitzats i “gaudeixi” d’un entorn on la protecció de la infància i l’adolescència sigui un valor. Els tres aspectes, l’interès del menor, el benestar de la família i el desenvolupament de la comunitat, estan encadenats i es retroalimenten mútuament. De tot això es desprèn que tota política de protecció del menor ha de passar per aquesta contemplació més àmplia dels factors associats a l’interès del menor i superar visions reduccionistes i aïllacionistes.

■ **Des del bon tracte, el maltractament no sorgeix com una singularitat estranya dels individus (llevat casos extrems de patologies mentals), sinó com el resultat d’un exercici inadequat de la parentalitat condicionat per una ecologia adversa que envolta aquest exercici.**

En segon lloc, la conjunció de tots dos enfocaments ha suposat una contemplació de la situació de risc de desprotecció des del “bon tracte” i no des del “maltractament”. Des del bon tracte, el maltractament no sorgeix com una singularitat estranya dels individus (llevat casos extrems de patologies mentals), sinó com el resultat d’un exercici inadequat de la parentalitat condicionat per una ecologia adversa que envolta aquest exercici. Es fa, doncs, una anàlisi ecològica sistèmica d’aquesta ecologia, s’examinen en col·laboració amb la família les necessitats i es planteja un procés de canvi en què es conjuguen i mobi-

litzen els suports i es conciten els recursos per promoure les capacitats parentals i del menor, acompanyant-los a ambdós en tot el procés.

Finalment, la conjunció de tots dos enfocaments suposa també un canvi en la manera en què es concep la prestació dels serveis. La temptació del sistema de protecció és crear recursos exclusius per a les famílies que maltracten o en risc de maltractament, amb el consegüent perill d'intervenir estigmatitzant i generant més exclusió. És com si es pensés que aquestes famílies necessiten coses diferents que les altres famílies, en lloc de pensar que aquestes famílies necessiten el mateix que les altres famílies i a més més coses. Al contrari, és qüestió d'organitzar serveis que proporcionin un continu de suport a

les famílies que es vagi intensificant a mesura que augmenten les seves necessitats, mitjançant la combinació adequada i pauta de diverses modalitats d'intervenció. Així mateix, aquests serveis han de seguir principis de qualitat i de bones pràctiques professionals per a proporcionar un tracte adequat a les famílies (Rodrigo, Máiquez i Martín, 2011).

En suma, s'estan donant grans passos que acosten cada vegada més ambdós enfocaments i permeten l'entrada d'"aire fresc" i renovador als serveis de suport a les famílies. Estic segura que amb això donarem un tracte més efectiu no només a les famílies en risc sinó a totes les que necessiten suports en determinats moments de les seves vides.

Agraïments

Aquest treball forma part dels estudis realitzats en el projecte de recerca *PSI 2012-32879* subvencionat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat.

Bibliografía

- AMORÓS, P.; MATEOS, A.; FUENTES, N.; PASTOR, C.; RODRIGO, M. J.; BYRNE, S. [...] GUERRA, M. *Aprender Juntos, Crecer en Familia*. Barcelona: Obra Social “la Caixa”, 2011. Dipòsit legal B 30684-2011.
- BARUDY, J. i DANTAGNAN, M. *Los buenos tratos a la infancia. Parentalidad, apego y resiliencia*. Barcelona: Gedisa, 2005. ISBN: 9788497840910.
- Consejo de Europa: Recomendación Rec. 19 sobre Políticas de Apoyo a la Parentalidad Positiva (2006). [Recuperat abril 2015] <http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/parentalidadPos2012/docs/recomendacionConsejoEurop2006df.pdf>
- GARBARINO, J. y GANZEL, B. “The human ecology of early risk”, en SHONKOFF, J. P. i MEISELS, S. J. (Eds.). *Handbook of early childhood intervention*. Nueva York: Cambridge University Press, 2000. Pàg. 76-93. ISBN: 0-521-58471-X.
- KUCZYNSKI, L. i PARKIN, M. “Agency and bidirectionality in socialization: Interactions, transactions, and relational dialectics”, en GRUSEC, J. E. i HASTINGS, P. (Eds.) *Handbook of Socialization*. Nova York: Guilford, 2007. Pàg. 259-283. ISBN: 978-1593859770.
- MARTÍN, J. C.; CABRERA, E.; LEÓN, J. i RODRIGO, M. J. “La Escala de Competencia y Resiliencia Parental para madres y padres en contextos de riesgo psicosocial”, en *Anales de Psicología*, núm. 29 (2013). Pàg. 886-896. ISSN: 0212-9728.
- RODRIGO, M. J.; MÁIQUEZ, M. L.; MARTÍN, J. C. i BYRNE, S. *Preservación familiar*. Madrid: Pirámide, 2008. 978-8436822311.
- RODRIGO, M. J.; MÁIQUEZ, M. L. i MARTÍN, J. C. *La educación parental como recurso psicoeducativo para el apoyo de la parentalidad positiva*. Madrid: Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP), 2010a. [Recuperat abril 2015] <http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/docs/eduParentalRecEducativo.pdf>.
- RODRIGO, M. J.; MÁIQUEZ, M. L. i MARTÍN, J. C. *Parentalidad positiva y políticas locales de Apoyo a las familias. Orientaciones para favorecer el ejercicio de las responsabilidades parentales desde las corporaciones locales*. Madrid: Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP), 2010b. [Recuperat abril 2015] <http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/docs/folletoParentalidad.pdf>
- RODRIGO, M. J.; MÁIQUEZ, M. L. i MARTÍN, J. C. *Buenas prácticas profesionales para el apoyo a la parentalidad positiva*. Madrid: Federación Española de Municipios y Provincias (FEMP), 2011. [Recuperat abril 2015] <http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/docs/BuenasPractParentalidadPositiva.pdf>
- RODRIGO, M. J.; MÁIQUEZ, M. L.; BYRNE, S.; RODRÍGUEZ, B.; MARTÍN, J. C.; RODRÍGUEZ, G. i PÉREZ, L. *Programa Crecer Felices en Familia. Programa de apoyo psicoeducativo para promover el desarrollo infantil*. Valladolid: Junta de Castilla y León, 2008.
- RODRIGO, M. J.; MARTÍN, J. C.; MÁIQUEZ, M. L.; ÁLVAREZ, M.; BYRNE, S.; GONZÁLEZ, A.; GUERRA, M.; MONTESDEOCA, M. A. i RODRÍGUEZ, B. *Programa Vivir la adolescencia en familia. Programa de apoyo psicoeducativo para promover la convivencia familiar*. Toledo: Junta de Comunidades de Castilla La Mancha, 2010.
- RODRIGO, M. J. et al. *Manual práctico de parentalidad positiva*. Madrid: Síntesis, 2015. 978-8499588483.
- TORRES, A.; SUAREZ, A.; ÁLVAREZ, M.; PADILLA, S.; RODRÍGUEZ, E. i RODRIGO, M. J. “Apoyo parental online”, en M. J. RODRIGO (Ed.). *Manual práctico de parentalidad positiva*. Pàg. 243-262. Madrid: Síntesis, 2015. 978-8499588483.
- WALSH, F. *Resiliencia familiar: Estrategias para su fortalecimiento*. Buenos Aires: Amorrortu, 2004. 978-9505181087.